A. Nm

Nr. 1942

Till

K o n u n g e n.

Per remiss

I underdånig skrivelse den 5 november 1942 har Sveriges småskollärarinneförening hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte bringa till utredning frågan om småskollärarutbildningen med den

målsättningen, att arbetsområdet för småskolans lärare skall kunna utsträckas att omfatta även folkskolans tredje och fjärde klasser. Då ifrågavarande framställning i väsentliga avseenden berör spörsmål om folkskolans organisation och arbetsförhållanden, anse sig styrelserna för Sverges folkskollärarförbund och Sveriges folkskollärarinneförbund böra i underdånighet framföra följande synpunkter och önskemål.

Beträffande lärarutbildningen framhålles i ovannämnda framställning behovet av en för folkskolans lågstadium avpassad och specialiserad utbildning. Denna föreslås skola meddelas genom dels en fyraårig seminarielinje, byggd på realskolans kunskapsmått, och dels en tvåårig linje, grundad på studentexamen. Uppenbarligen avses att åstadkomma en med folkskollärarnas fullt likvärdig utbildning i fråga om både inträdesfordringar till seminariet och utbildningens längd. Samtidigt avvisas dock med bestämdhet en för folk- och småskollärare gemensam utbildning, som skulle möjliggöra lärarpersonalens utnyttjande för tjänstgöring på samtliga klasstadier i folkskolan.

Frågan om lärarutbildningen torde icke kunna lösas separat för vare sig småskolans eller folkskolans lärare utan måste uppenbarligen underkastas prövning i ett enda sammanhang. Småskollärarutbildningen kan enligt förbundsstyrelsernas mening endast utgöra en mindre del av utbildningsproblemet, vars lösande måste föregås av bl.a. en undersökning av frågan om i vilka avseenden den nuvarande utbildningen för undervisning på folkskolans lågstadium anses otillfredsställande. Enligt Småskollärarinneföreningens egen uppfattning synas inga väsentliga brister vidlåda den nuvarande fackutbildningen för undervisning i småskolan, utan frågan gäller närmast en utvidgning av utbildningen att avse undervisning i de två första årsklasserna av den egentliga folkskolan.

Förbundsstyrelserna sakna anledning att här ingå på frågan om småskollärarinnornas utbildning, men så mycket torde böra framhållas, att vid ett i och för sig önskvärt fördjupande av lärarutbildningen kan det starkt ifrågasättas, huruvida den därmed följande

förstärkningen av folkskolundervisningen i nuvarande läge skall för att komma till största nytta och framstå såsom ekonomiskt försvarlig tillföras lågstadiet. Enligt förbundsstyrelsernas mening synes en sådan lösning av utbildningsfrågan vara minst ägnad att främja en lämplig anknytning mellan grundskolan och de högre skolorna.

Småskolan har och kommer väl också i ett framtida skolsystem att få den betydelsefulla uppgiften sig förelagd att dels förmedla barnens övergång från hemmen till skolans arbetsvärld och dels meddela den första grundläggande undervisningen i läsning, skrivning och räkning. För enbart denna undervisningsuppgift synes Småskollärarinneföreningen icke anse en på realexamens kunskapsmått baserad fyraårig fackutbildning vara erforderlig. Vilken omfattning denna utbildning bör givas, saknar undertecknade styrelser anledning att för närvarande taga ställning till.

Däremot vilja förbundsstyrelserna bringa i erinran ett spörsmål, som i sammanhanget påkallar uppmärksamhet och som även berörts i Småskollärarinneföreningens framställning, nämligen fråga om omhändertagandet av barnen i den s.k. förskolåldern. För barnens framtida utveckling anses i vår tid detta stadium vara synnerligen betydelsefullt. Det framstår därför såsom fullt naturligt, att förskolbarnens handledning inom skolans ram anförtroddes åt småskolans lärare, vilka på grund av utbildning och arbetserfarenheter borde vara väl kvalificerade för detta verksamhetsområde. Småskollärarinneföreningen har också själv understrukit vikten av att uppfostringsverksamheten toge sin början under förskolåldern. En reformerad småskollärarutbildning synes fördenskull böra taga sikte på förskolålderns psykologiska och praktiskt pedagogiska problem.

Småskollärarinneföreningens framställning syftar uppenbarligen icke endast eller icke ens främst till en förstärkt lärarutbildning utan avser en genomgripande omorganisation av hela folkskolan såväl beträffande skolformer som lärokurser. Det måste betecknas som synnerligen anmärkningsvärt att så omfattande skolor-

ganisatoriska spörsmål, som de av föreningsstyrelsen ifrågasatta, anknytas till ett delproblem av den allmänna lärarutbildningen. Den motsatta gången framstår annars såsom mera logisk och rationell, nämligen att först uppdraga riktlinjerna för skolsystemet i dess helhet och sedan på grundval av de olika skolformerna och deras bildningsmål ordna lärarutbildningen. Småskollärarinneföreningens intresse för den praktiska sidan av de skolorganisatoriska spörsmålen inskränker sig till vaga antydningar om utredning av de organisatoriska förändringar, som skulle bli en följd av tredje och fjärde klassernas överförande till småskolan.

Småskollärarinneföreningen förordar bibehållandet av två kategorier lärare men anser, att arbetsområdet för dessa lärare bör justeras på sådant sätt att till lågstadiet, d.v.s. småskolan, hänföres klasserna 1-4 och till folkskolan klasserna 5-6 eller 5-7. Detta skulle innebära ett sönderbrytande av den sexåriga grundskolan och en nivellering av hela folkskolundervisningen och därmed även av den grundläggande folkbildningen och av folkskolan såsom underlag för den fortsatta utbildningen. Folkskolans manliga och kvinnliga lärare vilja därför enhälligt rikta en allvarlig och bestämd erinran mot det framförda förslaget. Omsorgen om folkskolans ställning och betydelse i det nutida samhällslivet måste stå över varje försök att genom konstlade medel tjäna kårpolitiska strävanden, som äro till uppenbarlig skada för den svenska folkskolan.

Det framförda förslaget om folkskolans uppdelning skulle medföra avsevärda olägenheter från många synpunkter. Sålunda må framhållas, att för landsbygdens vidkommande helt nya typer och blandformer av skolor med flerklassiga läraravdelningar skulle uppstå. I exempelvis B 2-skolorna finge man en avdelning med fyra årsklasser, vilkas lärare hade kompetens för undervisning endast i de lägsta klasserna, och en avdelning med två eventuellt tre årsklasser, alltså den mindre läraravdelningen, som handleddes av lärare med utbildning för folkskolundervisning. I B 1- och A-skolor komme skolan att uppdelas i en fyraårig småskola och en två- eventuellt treårig folkskola. En dylik anordning måste betecknas såsom starkt

kvalitetsförsämrande i fråga om både undervisning och uppfostran.

Vad landsbygdens skolförhållande beträffar må vidare framhållas, att förslaget skulle medföra en genomgripande rationaliseringsprocess med sammanslagning och nybildning av skolor med allt vad detta innebär i fråga om skolskjutsar och förlängda skolvägar med därav följande olägenheter och vådor särskilt för småbarnen. Därtill kommer, att småskolorna på landet varken i fråga om lokalresurser eller undervisningsmateriel äro rustade för att ta emot fyrklassiga läraravdelningar.

Även vid större skolenheter i exempelvis städer och andra tätorter skulle en uppdelning av barnen efter fjärde skolåret medföra organisatoriska och administrativa problem, vilka svårligen låta sig bemästra. Här må bl.a. pekas på elevantalet i klasserna. Fråga uppkommer då, huruvida barnantalet redan i första småskolklassen skall sättas lika med det, som nu kräves på folkskolstadiet. Eller skola de båda första årsklasserna arbeta med ett lägre elevantal och utökning av klassen ske först vid uppflyttningen till tredje klass? Eller skola klasserna 1-4 tillåtas ha småskolans nuvarande elevantal, och klasserna alltså förstoras först vid övergången till klass 5. Det statsfinansiella läget och därav betingad skärpning av sparsamhetskraven framtvinga dylika frågeställningar.

Sättes barnantalet redan från första klassen till 35, d.v.s. det elevantal efter vilket delning av folkskolklass får ske, betyder detta uppenbarligen, att den individuella undervisningen under de båda första skolåren äventyras så att undervisningsresultatet avsevärt försämrades samtidigt som arbetsbelastningen för lärarinnan bleve oskäligt hög. En fyraårig småskola i förening med vidmakthållandet av gällande regler för elevantalet i klasserna medför otvivelaktigt en försämring av undervisningens kvalitet. Godtages å andra sidan ett lågt barnantal, exempelvis 20-24, under den förberedande undervisningen i klass 1 och 2, måste uppenbarligen klassavdelningarna upplösas efter andra skolåret och avdelningar med högre elevantal nybildas från och med tredje skolåret. Under sådana

omständigheter uppkommer delning av klasserna med sönderbrytande av klassgemenskapen efter såväl 2:a, 4:e som 6:e skolåren med det störande inflytande, som dylika förändringar ha på undervisningen. I administrativt avseende uppstår därjämte ett svårlöst placeringsproblem beträffande de lärare, som fått sina klasser upplösta och som på grund av sin specialutbildning innehar kompetens för undervisning endast på lågstadiet.

Ännu en annan olägenhet med fyraårig småskola må här framhållas. Inom vissa större skoldistrikt differentieras elevmaterialet efter andra skolåret genom testning i normalklasser, svagklasser och hjälpklasser, varjämte barnen uppdelas på labiologi- och hälsoklasser. Genom denna differentiering vinnes i begåvningshänseende enhetliga klasser, vilket förhållande anses ha stor betydelse för undervisningens bedrivande och resultat. För barnen liksom för målsmännen har detta begåvningsurval kunnat ske omärkligt och utan störningar vid övergången från småskolan till folkskolan. Det barn som hänförts till svagklass har liksom sina kamrater också "kommit upp till tredje klass" och känner sig därför inte mindervärdighetsstämplat. Med en fyraårig småskola skulle differentieringen avsevärt försvåras och kunde i varje fall icke genomföras så friktionsfritt som vad nu är förhållandet. Den fyraåriga småskolan framträder från denna synpunkt såsom icke önskvärd från vare sig skolans eller föräldrarnas synpunkt.

Arbetssättet liksom lärokursernas fördelning komma att avsevärt förryckas, därest folkskolan skall indelas i en fyraklassig avdelning med utpräglad lågstadieundervisning och en två- eller treklassig avdelning med mera kvalificerad och på fortsatta studier inriktad undervisning. I de nuvarande tredje och fjärde klasserna förberedes den egentliga folkskolundervisningen, och därigenom att samma lärare sedan får fortsätta med barnen kan målsättningen för undervisningen överblickas och grunden läggas för den kommande avslutningen av folkskolundervisningen. Denna undervisningsgång är av så avgörande betydelse för folkskolans undervisningsresultat, att den icke bör sönderbrytas genom indelningsgrunder, som sakna

såväl bärande pedagogisk motivering som hävd i folkskolans historia.

Den av Småskollärarinneföreningen ifrågasatta omorganisationen av folkskolan har icke varit föremål för någon förberedande behandling i den pedagogiska debatten, icke ens inom de kretsar, där man i övrigt understött tanken på en fyraårig grundskola. I varje fall torde icke läroverkens undervisning anses böra grundas på fyraårig småskola. Icke heller motsvarar förslaget några önskemål, framförda av föräldraopinionen. Denna brist på förberedande diskussion av projektet framträder också tydligt i den berörda framställningen, som grundar sina krav på diskutabla pedagogiska och psykologiska teorier.

De undersökningar, som framställningen i sistnämnda avseende åberopar och på vilka grundas teorien om 11-årsåldern såsom lämplig åldersgräns för folkskolans uppdelning på låg- och högstadium, torde vara hämtade från utländska barnpsykologiska iakttagelser. Huruvida dessa äga giltighet även med avseende på svenska barn har inte styrkts eller utgör i varje fall en öppen fråga. Man torde sålunda i sammanhanget inte kunna bortse från den betydelsefulla omständigheten, att de svenska barnen har en långsammare utvecklingstakt och en senare mognad än barn i sydligare länder. Tidsgränsen för det utvecklingsstadium, som skulle vinna sin avslutning vid 11-årsåldern, kan därför med lika stor eller större säkerhet framflyttas till 13 år, d.v.s. den gräns, vid vilken den egentliga barnaåldern sedan gammalt i vårt land ansetts vara avslutad. All pedagogisk erfarenhet ger vid handen, att skillnaden i barnens utveckling och andliga mognad är mycket mer markerad vid övergången från småskolan än vid 11-årsåldern. Av svenska psykologer, som uttalat sig i förevarande spörsmål, har veterligen ingen framställt krav på särskild undervisning för åldersstadiet 9-11 år eller ansett, att det psykiska utvecklingsförloppet under åldersavsnittet 7-11 år skulle tarva skolorganisatoriska förändringar av nu ifrågasatt slag. Veterligen har sakkunskapen icke heller gjort uttalanden, på vilka krav kunna byggas om inrättandet av en speciell lärarutbildning, avsedd för undervisning på åldersstadiet 7-11 år.

När det gäller att taga ställning till frågan om nya utbildningslinjer för småskolans lärare, framstår såsom avgörande den omständigheten, att teorien om lågstadiets framflyttande till 11 år bygger på utländska iakttagelser. Av dessa rön synes man dock ingenstädes ha vågat draga de utbildningspolitiska eller skolorganisatoriska konsekvenser, som förutsättas i Småskollärarinneföreningens framställning. Enligt den moderna psykologiens uppfattning torde uppnådda resultat på berörda område av den psykologiska vetenskapen ännu icke ha nått den fasthet, att på dem kunna byggas så avsevärda skolorganisatoriska förändringar som nu ifrågasättas.

Det torde vara uppenbart, att en omläggning av småskollärarutbildningen enligt de föreslagna linjerna till samma omfattning som den nuvarande folkskollärarutbildningen kommer att ställa mycket stora kostnadskrav på det allmänna. Därest statsmakterna skulle tänkas kunna bekosta en så dyrbar utbildning av lärare för hela folkskolan, kan det starkt ifrågasättas, huruvida icke denna utbildning borde göras enhetlig och uteslutande avse examination av manliga och kvinnliga folkskollärare. Härigenom möjliggjordes lärarpersonalens utnyttjande på skolans olika arbetsområden, vilket från såväl ekonomisk som pedagogisk synpunkt finge anses vara fördelaktigt. Den som äger kännedom om folkskollärarutbildningen vet, att denna omfattar jämväl undervisning på lågstadiet, och bland skolans huvudformer ingå även skoltyper, där undervisning på småskolstadiet bestrides av folkskollärare.

Förbundsstyrelserna dela icke Småskollärarinneföreningens uppfattning rörande de pedagogiska olägenheterna av att låta enhetligt utbildade lärare undervisa på samtliga stadier inom folk- och småskolan. Före 1928 sköttes undervisningen i folkskolorna i såväl Stockholm som en del andra städer även på småskolestadiet av folkskollärarinnor. När av ekonomiska skäl en förändring härutinnan föreslogs genom motion i riksdagen, framhöll Stockholms folkskoledirektion värdet av att den lärare, som i småskolan meddelat undervisning, ägde möjlighet att i de högre klasserna fullfölja densamma

och därvid finge tillfälle att pröva de grundläggande undervisningsmetoderna i intimt samband med de å övre skolstadier tillämpade. Även sett från synpunkten av praktiska uppfostringsmetoder ansåg direktionen starka skäl tala för att samma lärare kunde beredas tillfälle att från de första åren genom högre klasser målmedvetet fullfölja de första klassernas uppfostringsarbete. Det kan ingalunda anses vara lyckligt, fastslog direktionen, om en skolorganisation genom avgränsade kompetensvillkor omöjliggör ett utnyttjande på folkskolstadiet av de särskilda uppfostringsmöjligheter, som äro förbundna med rättighet att förlägga en och samma lärares tjänstgöring till folkskolans samtliga stadier.

I syfte att höja folkskolan i pedagogiskt hänseende, fördjupa dess undervisning i huvudämnena och inom klasslärarsystemets ram befästa skolans uppfostrande och karaktärsdanande verksamhet synes utvecklingen icke böra gå mot en utvidgning av småskolans arbetsområde och undervisningsmetoder.

I anslutning till vad ovan anförts få styrelserna för Sverges folkskollärarförbund och Sveriges folkskollärarinneförbund härmed i underdånighet hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t måtte för prövning underställa 1940 års skolutredning här ovan framförda synpunkter och önskemål beträffande den begärda utvidgningen av arbetsområdet för småskolans lärarinnor.

U n d e r d å n i g s t

FÖR STYRELSEN FÖR SVERGES FOLKSKOLLÄRARFÖRBUND

K. G. Rosberg

Ordförande.

FÖR STYRELSEN FÖR SVERIGES FOLKSKOLLÄRARINNEFÖRBUND

Hilda Nyren

Ordförande.

Stockholm den 26 november 1942.